

Autor: Greg Johnson

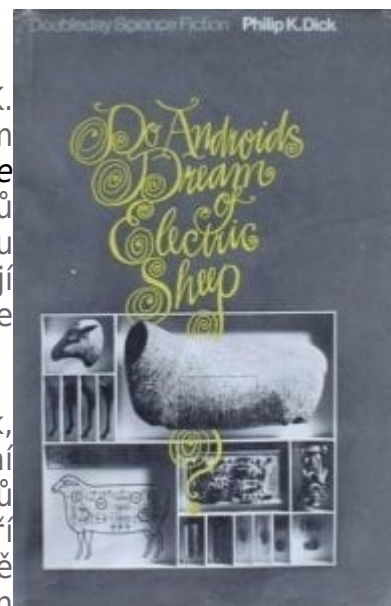
Sní androidi o elektrických ovečkách?, sci-fi román Philipa K. Dicka z roku 1968, se těší mnohem menší proslulosti než jím volně inspirovaný kultovní film Ridleyho Scotta z roku 1982 *Blade Runner*. Některé postavy, dramatické situace či útržky dialogů z knihy si našly cestu i do filmu, často vytržené z kontextu v němž dávaly smysl. Kniha a film se však dramaticky rozcházejí ve stěžejní otázce, čím se liší lidé od androidů a také v povaze „mýtu“, dodávajícího příběhům hlubší strukturu.

Ve *Blade Runnerovi* odlišuje androidy od lidí absence vzpomínek, v knize nedostatek empatie. Základním mýtem knihy je utrpení Krista, konkrétně jeho perzekuce z rukou Židů (jak antických Židů volajících po jeho smrti, tak jejich dnešních potomků, kteří nepřestávají Krista a jeho následovníky zesměšňovat). Na plátně se pak odvíjí vzpoura Satana proti Bohu – tentokrát však Satan vítězí a Boha zabíjí. (Podrobněji se filmem zabývám v samostatné eseji.)

Děj románu se odehrává v oblasti sanfranciského zálivu (s epizodní výpravou do Seattlu) v roce 1992. Po Konečné světové válce došlo ke znečištění atmosféry Země oblaky radioaktivního prachu. Řada živočišných druhů vyhynula a zbytek zvířat se stal nanejvýš vzácným. Proto mají zvířata nesmírnou cenu a úctu, z náboženských důvodů i jako symboly statusu – což následně vede k rozkvětu trhu s umělými elektrickými zvířaty (odtud i titul románu).

Na úprku před spadem emigrovala většina lidí do mimozemských kolonií (specificky zmíněn je Mars). Nádavkem k biči v podobě spadu jsou emigrujícím jako cukr poskytnuti služebníci a otrocká pracovní síla androidé. (Ve filmu nazývají „replikanti“, v knize se však termín neobjevuje.) Nejde o stroje, jako např. elektrické ovce, androidi jsou uměle vytvořená lidská stvoření. „Rodí“ se jako dospělí lidé a žijí pouhé čtyři roky. Kromě své omezené délky života také androidům oproti lidem chybí empatie. Stručně řečeno: jde o sociopaty. Androidům není povolen pobyt na Zemi – narušitelé jsou pronásledováni a „posláni na odpočinek“ nájemnými lovci odměn. (Ani termín „blade runner“ není v knize užit.) 1]

Z knihy není patrné, proč se androidi chtějí na Zemi vrátit – tu totiž obývají už jen spadem geneticky poškození „speciálové“, mentálně retardovaní „kriplové“, kteří emigrovat nesmí, a zbytek normálního lidstva, ochotného kvůli svému blízkému vztahu k planetě snášet ovzduší prochnuté smrtí a zánikem. Z hlediska otrockého statusu androidů na mimozemských koloniích a jejich krátkého života – odstraňující obavy z poškození spadem – však dává volba Země jako destinace útěku smysl.

Philip K. Dick – *Do Androids Dream of Electric Sheep?*

Rád bych interpretoval román *Sní androidi o elektrických ovečkách?* jako systematickou křesťanskou a antisemitskou alegorii. Pochopitelně nelze Dickův krátký, ale velice bohatý a podnětný román zredukovat na tento jediný rozměr – podle mého mínění však mytická páteř příběhu přinejmenším naznačuje nemalé povědomí Philipa Dicka o Židech a židovské otázce.

S historickým křesťanstvím se v knize nesetkáváme, jediným popsáním náboženstvím je mercerismus, jehož název očividně odkazuje na slitování (angl. „*mercy*“). Ten podle všeho vznikl po Konečné válce v reakci na masové vymírání lidí i zvířat, které vedlo přeživší ke zdůraznění empatie coby klíčové ctnosti. Kvůli důrazu kladenému na empatii je mercerismus empirickým náboženstvím, v němž se k dosažení splynutí využívá zařízení zvané krabička empatie – elektronka s katodovým paprskem a rukojetími po obou stranách. Když člověk zařízení zapne a chytí se rukojetí, jeho vědomí splyne s ostatními merceristy v prožitku utrpení Wilbura Mercera, starce belhajícího se na vrcholek kopce, zatímco po něm nevidění trapitelé házejí kameny. Na vršku podobném Golgotě se týrání stupňuje, až konečně Mercer umírá a sestupuje do podsvětí, odkud se podobně jako Ježíš, Osiris, Dionýsos a Adonis povznáší – a podobně jako poslední tři jmenovaní zároveň s tím oživuje zničený život.

Příběh o Mercerovu původu se podobá Mojžíšovu: jeho pěstouni jej našli plujícího v gumovém nafukovacím člunu. V dětství se u něj vyvinula neobyčejná schopnost empatického spojení se zvířaty. Měl i moc mrtvá zvířata oživovat (stejně tak i Ježíš, který se však „nesnížil“ k ožívování zvířat). Místní úřady, nazývané „protivníci“ a „zabijáci“ Mercera nechaly zatknout a bombardovat jeho mozek radioaktivním kobaltem, aby tak byla zničena jeho schopnost „vracet čas“ a oživovat mrtvé. Tím byl Mercer uvržen do světa mrtvých, v jistém momentě však smrt přemohl a přivedl přírodu zpět k životu. Jeho utrpení a vzkříšení je jaksi shrnuto v opakovaném výstupu starce na kopec, smrti, sestupu do hrobového světa a novém výstupu. (Jistá nesouvislost příběhu může být do jisté míry komentářem k náboženským doktrínám; zčásti pak nepochybně jde o zohlednění faktu, že popisu mercerismu se nám dostává v myšlenkách duševně zaostalého „kripla.“)

Pokud jádro mercerismu představuje empatie k ostatním lidem a celému stvořenému světu, protivníky, zabijáky, jsou ti, kdo namísto empatie zvířata o ostatní lidi vykořisťují a týrají. Pokud je mercerismus ekvivalentem křesťanství, pak zabijáci představují Židy. A skutečně – ve Starém zákoně dává Bůh Židům příkaz využívat přírodu a ostatní národy.

Androidi jsou kvůli absenci empatie přirozenými zabijáky, k nimž je ostatně lovec odměn Rick Deckard výslovně přirovnává: „Pro Ricka Deckarda byl zlem uprchlý humanoidní robot, který zabil svého pána, který byl vybaven větší inteligencí, než jakou disponovala většina lidských bytostí, který nebral ohled na zvířata, který neměl schopnost cítit empatickou radost z úspěchu jiné formy života nebo smutek při její prohře – to Rickovi ztělesňovalo zabijáky“ (Philip K. Dick, *Blade Runner Sní androidi o elektrických ovečkách?* Winston Smith 1993 Praha, str.37)

I když androidi ztělesňují archetyp zabijáků, empatie pochopitelně neschází jen jim. Byli to lidští politici a oligarchové – cenící si moci, prestiže a dalších a dalších nul na účtech – kdo zničil Zemi. Právě proto se mercerismus tolik soustředí na empatii. Výjev, kdy androidi pro

zábavu odstřihávají nohy pavoukovi, ukazuje, proč musí být loveni a zabiti. Mercerismus přikazuje svým následovníkům: „Zabiješ jenom zabijáky“ (ibid str.36) Kéž se tak dali poslat na odpočinek i lidští zabijáci.

Na bázi nedostatku androidí empatie funguje Voight-Kampffův test, schopný odhalit androidy pomocí jejich slabších reakcí na utrpení zvířat a jiných lidí. (Ve filmu – kde rozdíl mezi lidmi a androidy představují vzpomínky, nikoliv empatie – se vytrácí smysl testu.)

Pro zabijáky a androidy však není typická jen mizivá empatie, ale také vysoká inteligence, již androidi projevují intelektuální arogancí a pohrdáním kripem J. R. Isidorem. Intelekt spojený s arogancí jsou znovu stereotypní židovské rysy. Oproti tomu mercerismus – založený nikoliv na intelektu, ale na empatii – dokáže přijmout všechna cítící stvoření, dokonce i kriply.

Deckardem lovené androidy vyrábí Rosenova společnost ze Seattlu. Příjmení Rosen považujeme přinejmenším v Americe za stereotypně židovské. (Ve filmu jde o Tyrrelovu korporaci, Tyrell je příjmení anglosaské). Cílem společnosti je dokonalá **krypse** (kamufáž): jakýmkoliv testem od člověka nerozeznatelní androidi – i když je tato činnost v rozporu s úřední snahou odhalit a zničit všechny androidí infiltrátory. Deckard poznamenává že „androidům byla vlastní touha nebýt podezřelí“ (ibid str. 133). Krypse je jak známo odvěkým židovským uměním, pro splynutí diaspory s hostitelskými komunitami nezbytným. Rosenova asociace zjevně necítí k úřadům příliš silnou loajalitu – a Židé prosluli ochranou vlastních lidí, včetně zločinců, před úřady většinové společnosti.

Rosenovi pověřili androidku Rachael Rosenovou (velice židovské jméno) chránit ilegální androidy sváděním lovců odměn. Sex s androidem zdá se vytváří něco na způsob empatického pouta – přinejmenším u člověka – které lovcům brání zabít androida. Rachel tak hraje úlohu královny Esther, židovské manželky mýtického perského krále Asvera, která vztahu využila k ochraně svého lidu a zničení jeho nepřítele Hamana.

Jedna z nejsurreálnějších scén knihy následuje poté, co Rick Deckard začne vyslýchat androidí sopránistku Lubu Luftovou v její šatně v budově sanfranciské opery. (V „pokleslejším“ filmu je to Zhora, striptérka s hadem). Než Deckard stihne rozhovor dokončit a „poslat ji na odpočinek“, Luftová zvrátí situaci a přivolá policii na něj.

Deckarda zatknou, jen aby zjistil, že v San Franciscu funguje paralelní policejní oddělení, zaměstnávající převážně lidi, ale řízené androidy – pochopitelně chránícími zájmy ostatních androidů. Zřízení celého paralelního policejního oddělení se pravda jeví poněkud obtížně uvěřitelným – mnohem realističtější scénářem by byla infiltrace stávajících struktur. Celá příhoda však věrně následuje skutečné židovské vzorce chování a podvracení. Například zaměření americké zahraniční politiky na ochranu izraelských namísto amerických zájmů lze očividně připsat na vrub nepoměrně vysokému zastoupení etnicky uvědomělých Židů a jejich spojenců mezi tvůrci americké politiky a veřejného mínění. Židé usilují o vlivné posty v předních institucích hostitelských společností, aby je následně využili k prosazování židovských zájmů na úkor většinové populace.

Když se Rickovi podaří osvobodit z falešné stanice a vystopovat Lubu Luftovou, všímá si, že i když s ním nešla ochotně „na druhé straně nekladla aktivní odpor; zdálo se, že rezignovala. Rick to už dřív, v klíčových momentech, u androidů zažil. Zdálo se, že umělá životní síla, která je oživovala, selže, jakmile jsou zatlačeni za určitou mez... alespoň u některých z nich. Ale ne u všech“ (ibid str. 133). Při těchto slovech se nám mohou vybavit příběhy z holocaustu, v nichž se Židé hromadně pasivně nechávali odvést na smrt. (Podle mých zkušeností však Židům sebeprosazování neschází, a tak mi tento bod nepřijde příliš pravděpodobný.)

Poslední antisemitskou dimenzi knihy nacházíme v nakládání s médii. Zmíněna jsou jen dvě: soukromá a vládní stanice. (Hollywood přestal fungovat – zde Dicka jeho schopnost předvídat budoucnost očividně zklamala). Na soukromých stanicích – televizních i radiových – běží 23 hodin denně stejný pořad: Kámoš Buster a jeho Přátelští přátelé. Jak je to možné? Buster i jeho přátelé jsou pochopitelně androidi. Kdo ale Bustera a jeho přátele vlastní? Zabijáci – tj. Židé a jejich duchovní ekvivalenty.

To můžeme dovodit z útoků a posměchu Bustera a jeho přátel na adresu mercerismu – podobně jako židovská média neúnavně napadají křesťanství. Zabijáci a androidi mercerismus nenávidí, jelikož jim nepřítomnost empatie zabraňuje podílet se na spojení, ústředním rituálu celé víry. Proto Isidor dospívá k závěru, že „Wilbur Mercer mu [Busterovi] konkuruje. ... Bojují o možnost ovládat naše duševní já (str. 79)“ Jde o boj mezi empatií a studeným, sociopatickým intelektem.

Ke konci knihy však zachází kámoš Buster ještě dál odvysíláním reportáže, odhalující mercerismus jako podvod. Kamenitý svah je ve skutečnosti filmovým studiem, hvězdná obloha kulisou a Mercer sám pak starý opilec jménem Al Jarry, najatý na roli trpícího spasitele. Dovídáme se, že mercerismus slouží jako pouhý nástroj politiků ke kontrole obyvatelstva a zajištění jeho větší povolnosti – opium mas.

Androidi jsou samozřejmě nadšení – pokud byl totiž mercerismus odhalen jako podvod, možná jím je i celá empatie, jediná věc údajně odlišující lidi od androidů. Empatie může být umělá. Hned v první kapitole totiž čteme o přístroji nazývaném Penfieldovy náladové varhany, který dovede po zadání náležitého kódu přivodit jakoukoliv představitelnou náladu.

Odhalení je pravdivé, na ničem z toho však nezáleží – kouzlo mercerismu totiž nepřestává působit. J. R. Isidore má bez krabičky empatie vizi Mercera, podávajícího mu pavouka utýraného androidy, zázračně vzkříšeného. Mercer přiznává Isidorovi pravdivost odhalení, přesto na tom nezáleží. Pak se Mercer zjevuje Deckardovi a pomáhá mu zabít zbývající androidy. Ke konci se Rickovi ukazuje znovu a dovádí jej k ropuše, pokládané za vyhynulý druh, což lovce na konci sil hluboce utěšuje. Jeho žena Iran však zjišťuje, že ropucha je mechanická. Pavouk byl zřejmě také. Ani falešná zvířata však nijak nesnižují hojivé kouzlo mercerismus.

Dick se podle mě snaží říct, že na historické fakticitě mercerismu – a potažmo křesťanství – nezáleží. Všechno může být falešné: vtělení, oběti, dokonce i zázraky. Kouzlo však přesto působí. Tak lze ve zkratce popsat jednu z verzí gnostické doktríny doketismu: myšlenku, že

Kristus je plně duchovní bytost a všechny jeho vnějškové projevy – včetně vtělení – nejsou metafyzicky skutečné.

Tak lze možná vykládat Isidorův (snad slabomyslný) obecně sdílený náhled na Mercerovu přirozenost: „... ale Mercer, uvažoval, není lidská bytost; nepochybně je archetypální bytostí z hvězd, našroubovanou na naši kulturu podle kosmické šablony. Alespoň takhle jsem to slyšel od lidí...“ (str. 74) Pravděpodobněji je však Mercer duchovní entitou, beroucí na sebe hmotné podoby podmíněné našimi šablonami. Mercer také může užívat technologických hříček – jako Penfieldových náladových varhan, mechanických zvířat a laciných filmových triků – k dosažení skutečné duchovní proměny.

Pokud tomu tak skutečně je, pak lze *Sní androidi o elektrických ovečkách?* číst jako možný nástin oživeného gnostického křesťanství, imunního před židovskou kulturou kritiky.

Poznámky:

1] Viz poznámka v recenzi Trevora Lynche:

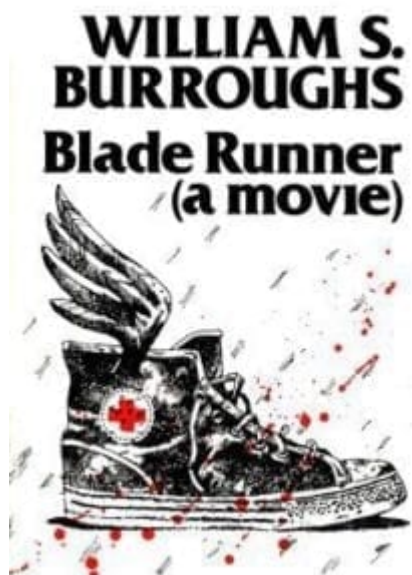
Pozadí volby jména filmu je popsáno v knize Paula M. Sammona *Future Noir: The Making of Blade Runner*:

[Scénarista] **Hampton Fancher** našel filmové zpracování románu **Alana E. Nourse** *The Bladerunner* (1974), jehož autorem byl **William S. Burroughs**. Ten jej pojmenoval *Blade Runner (a movie)*.

„Pojem ‚blade runner‘ označuje pašeráky lékařského vybavení, např. skalpelů“

[Režisérovi] **Ridley Scottovi** se název zamlouval a tak [producent] **Michael Deeley** obstaral autorská práva. Posléze najal **Davida Peoplese** na přepsání scénáře poté, co Fancher odešel 21. prosince kvůli názorovým neshodám (ačkoli se později vrátil, aby přispěl dalšími úpravami).

Fancher si vzpomíná, že v červenci 1980, „Ridley prohlásil, že nemůžeme odkazovat na Deckarda jako na detektiva, poněvadž to bylo příliš jednoduchým řešením. Neměli bychom přijít s jiným názvem pro to, co dělá?“

*William S. Burroughs -
Blade Runner (a movie)*

Při pátrání v paměti a přehrabování ve své knihovně, Fancher objevil útlu, málou známou knížku od oslavovaného „beatnického“ spisovatele Williama S. Burroughse. Jmenovala se *Blade Runner (a movie)*. Scottovi se tento název líbil a považoval název „oddělení Blade Runner“ za dostatečně chytlavý pro (ministerstvem schválenou) speciální policejní jednotku nájemných vrahů, načrtnutých ve Fancherově scénáři.

„Ridley i já jsme si mysleli, že Blade Runner by byl vynikajícím novým názvem pro scénář,“ pokračuje Fancher. „Scott tedy požádal Michaela Deelyho, aby kontaktoval literární agenturu zastupující Williama Burroughse s plánem na zakoupení práv na použití názvu. Deeley tak učinil a Burroughs byl skutečně ochotný a spolupracoval. Od toho okamžiku se film začal nazývat Blade Runner.“

„Název rovněž elegantně vystihuje Deckardovu povahu, která se pohybuje na ostří nože mezi lidskostí a nelidskostí.“ Ridley Scott

Zdroj: Why did they name the movie “Blade Runner”?

Úvaha Grega Johnsona Philip K. Dick’s Do Androids Dream of Electric Sheep? as Anti-Semitic/Christian-Gnostic Allegory vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing.